

щодо правового захисту громадян та європейськими стандартами;

- покращення спроможності центрів з надання безоплатної правової допомоги реагувати на звернення громадян, особливо внутрішньо переміщених осіб;

- спрощення процедури юридичного врегулювання для внутрішньо переміщених осіб;

- надання технічних можливостей доступу центрів з надання безоплатної правової допомоги до електронних баз даних внутрішньо переміщених осіб та інших сервісів, які необхідні для вирішення їхніх правових проблем;

- залучення до системи безоплатної правової допомоги юристів та юрисконсультів, які спеціалізуються на правових аспектах внутрішньо переміщених осіб.

Список використаних джерел:

1. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#n80> (дата звернення: 04.12.2024).

2. Безоплатна правнича допомога : веб-сайт. URL: <https://legalaid.gov.ua/> (дата звернення: 04.12.2024).

3. Внутрішньо переміщені особи Дніпропетровської області: гендерний портрет: наук. видання / колектив авторів за загальною редакцією д.ю.н., проф. Наливайко Л. Р., д.ю.н., проф. Грицай І. О. (з ініціативи та підтримки Фонду Конрада Аденауера). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 116 с.

Юлія ЗАВГОРОДНЯ,

доцент кафедри теорії та історії
держави та права, конституційного
права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВА ДИТИНИ: ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ АСПЕКТИ

В умовах війни права дитини, як і права людини загалом, набувають особливого значення, оскільки діти є однією з найуразливіших категорій населення, які страждають від фізичних, емоційних та соціальних наслідків конфліктів. Збройний конфлікт створює загрозу для їхнього життя, здоров'я, освіти, безпеки та сімейного середовища, що потребує посиленого захисту з боку держави та міжнародної спільноти.

Війна загострює потребу в дотриманні принципу найкращих інтересів

дитини, закріпленого у Конвенції ООН про права дитини. Держава повинна адаптувати свої механізми для забезпечення цих інтересів у складних умовах, наприклад:

- створення ефективних систем евакуації дітей із зон бойових дій,
- забезпечення доступу до освіти навіть в умовах переміщення,
- розробка реабілітаційних програм для дітей, які стали жертвами війни.

Міжнародне гуманітарне право (зокрема, Женевські конвенції) і міжнародне право захисту прав людини визнають особливу необхідність захисту дітей під час конфліктів. Наприклад, заборона використання дітей у збройних конфліктах, викрадення та депортація дітей до країни-агресора є злочинами, що мають суворо переслідуватися.

Тільки за офіційними даними за період з лютого 2022 року до середини листопада 2024 року унаслідок воєнних дій загинуло 589 дітей, 1683 дитини було поранено, 1934 дитини – зникли, а 19546 – депортовані та/або примусово переміщені [1].

Наголосимо, що відповідно до ст. 38 Конвенції про права дитини, держави зобов'язані виконувати міжнародні правила, що стосуються захисту дітей у збройних конфліктах. Участь у війні не звільняє держави від обов'язку захищати дітей згідно з міжнародним правом. Діти до 15 років не повинні брати участі у бойових діях – це обов'язкова умова для всіх держав. Держави не мають права призивати на військову службу дітей до 15 років. А призиваючи підлітків старше 15, вони мають надавати перевагу старшим. Держави зобов'язані піклуватися про дітей, які постраждали від війни [2].

Наголосимо, що війна травмує дітей не лише фізично, а й психологічно. Відповідно держава повинна забезпечити доступ до психологічної підтримки та реабілітаційних центрів для відновлення психоемоційного стану дітей, які пережили втрати, вимушене переміщення або травми.

Окрім цього, збереження доступу до освіти в умовах війни є не лише дотриманням права дитини, але й засобом її соціальної адаптації. Онлайн-освіта, навчання у тимчасових укриттях – це необхідні інструменти для забезпечення сталого розвитку дитини навіть у кризових умовах. Додатково слід згадати й про розробку адаптованих програм: для дітей, які пропустили частину навчального року.

Зосередимо увагу також на проблематиці повернення до України та в українські школи тих дітей, яких батьки вивезли за кордон. Проблема повернення дітей, яких батьки вивезли за кордон під час війни, є важливою частиною відновлення України після конфлікту. Це питання охоплює кілька ключових аспектів: освітній, соціальний, правовий та психологічний.

1. Освітній аспект:

- вирівнювання рівня освіти: діти, які навчалися за кордоном, можуть мати відмінності в навчальних програмах і рівні знань. Держава повинна розробити програми адаптації та підтримки, наприклад, курси з української

мови та історії;

- інтеграційні програми, що враховують особливості закордонних освітніх систем.

- реінтеграція в українську систему освіти: забезпечення місць у школах, враховуючи можливе перевантаження в регіонах з високою кількістю переселенців.

2. Соціальний аспект:

- зміцнення зв'язків із батьківщиною: повернення дітей є важливим для збереження їхньої національної ідентичності, культури та мови. Це потребує:

- організації культурно-просвітницьких заходів;
- підтримки громадських ініціатив, спрямованих на адаптацію родин, які повертаються.

- створення підтримуючого середовища в школах і громадах для дітей, які можуть почуватися «чужими» після повернення.

3. Психологічний аспект: держава повинна забезпечити:

- доступ до психологів у школах;
- організацію груп підтримки для дітей та їхніх батьків.

4. Правовий аспект:

- гарантії права на освіту: спрощення процедур зарахування дітей до шкіл, особливо для тих, хто не мав можливості отримати офіційні документи про навчання за кордоном;

- юридична допомога: розв'язання конфліктів щодо повернення дітей у разі, якщо один із батьків заперечує проти повернення дитини в Україну;

- міжнародна співпраця: координація з державами, які приймали українських дітей, для спрощення їхнього повернення.

5. Інформаційний аспект:

- підтримка сімей: інформаційні кампанії для батьків щодо процедур повернення дітей, правових нюансів та доступних програм підтримки в Україні;

- мотивація до повернення: створення позитивного іміджу української освіти (не лише формально, а з впровадженням відповідних змін в освітню систему), наголошення на її важливості для майбутнього дитини.

Таким чином, повернення дітей, які тимчасово перебували за кордоном, є не лише питанням соціальної справедливості чи освіти. Це фундаментальний елемент відновлення національної ідентичності та інтеграції молодого покоління в майбутнє України. Створення сприятливих умов для повернення дітей – це внесок у зміцнення української нації, яка має подолати наслідки війни.

Список використаних джерел:

1. Діти війни. URL: <https://childrenofwar.gov.ua/>.
2. Конвенція про права дитини. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#n433.